

تحليل محتوای سرمقاله‌های مطبوعات ترکیه در زمان انتفاضه دوم

Mohammad Rigiderakhshan*
Hülya Özkan**

چکیده

فلسطين به دلیل اشغال توسط اسرائیل و مبارزه برای استقلال همیشه یکی از مسائل مورد توجه جغرافیای مسلمانان بوده است. سال‌های 1993 تا 2000 در تاریخ طولانی مبارزه مردم فلسطین با اسرائیل، به‌عنوان روند صلح نامگذاری شده است. در این بازه زمانی به دلیل ندانم‌کاری دولت اسرائیل انتفاضه دوم شکل گرفت. ترکیه نیز مانند سایر دیگر کشورها، تحولات خاورمیانه را از نزدیک دنبال می‌کند، همچنین از تلاش برای پیشبرد روند مذاکرات صلح دریغ نوزید و از طریق رسانه‌ها اخبار مربوط به فلسطینیان را همانند انتفاضه اول در جریان انتفاضه دوم نیز تحت پوشش خبری قرار داد. رسانه‌ها به‌عنوان رابط سیاستمداران با مردم، نقش بسیاری در القای ایدئولوژی خود به مخاطب دارند. در این بین، به‌رغم ادعای بی‌طرفی مطبوعات، به دلیل وابستگی به یک ایدئولوژی، شاهد خط مشی خاص آنها در تولید خبر هستیم. در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل انتقادی گفتمان سرمقاله‌های سه روزنامه «حریت»، «جمهوریت» و «ینی‌شفق» درباره انتفاضه دوم مورد آنالیز قرار گرفته است. تحلیل گفتمان مطالب رسانه‌های مذکور نشان از رویکرد درون‌ساختاری درباره انتفاضه دوم در حریت، جمهوریت و ینی‌شفق و دیدگاه برون‌ساختاری درباره اسرائیل و فلسطین است. در بررسی روزنامه‌های نامبرده پیرامون انتفاضه دوم شاهد رویکردهای متفاوت آنها در حمایت از طرفین درگیر هستیم.

کلمات کلیدی: فلسطین، اسرائیل، انتفاضه دوم، مطبوعات ترکیه، روزنامه‌ها.

İKİNCİ İNTİFADA SÜRECİNDE TÜRKİYE BASINI ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ

Öz

Filistin, İsrail işgali ve bağımsızlık mücadelesi nedeniyle daima İslam dünyasının odak noktası olmuştur. 1993-2000 yılları arasındaki süreç, Filistin halkının İsrail'e karşı mücadelesinin uzun tarihinde "barış süreci" olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu dönem İsrail'in saldırı ve kışkırtmaları nedeniyle İkinci bir intifada ile son bulmuştur. Türkiye de mezkûr süreçte diğer ülkeler gibi Ortadoğu'daki gelişmeleri yakından takip etmiş, barış sürecini devam ettirmek için diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Filistin'deki gelişmeleri İkinci İntifada sürecinde dünya basını gibi Türkiye'deki basın da gündemine taşımıştır. Kamuoyu oluşturma aşamasında önemli bir role sahip olan

medya, ülkeler arası ilişkilerin şekillenmesi, siyasal kararların alınması aşamasında ve bu kararların belli bir ideoloji çerçevesinde halka aktarılmasında son derece etkilidir. Basın, gazeteciliğin tarafsızlık ilkesine rağmen haber üretiminde ideolojik tutum sergileyebilmektedir. Bu çalışmanın konusu olan İkinci İntifada sürecinin kamuoyuna aktarılması aşamasında da benzer ideolojik söylemler dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında Hürriyet, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde İkinci İntifada sürecine ilişkin yer verilen haberler eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve üç gazetenin de gelişmeleri aktarma biçimlerinde ve taraflara yönelik tutumlarında önemli farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, İsrail, İkinci İntifada, Türkiye’de Basın, Gazeteler.

A CONTENT ANALYSIS ON THE PROCESS OF THE SECOND INTIFADA IN THE TURKISH PRESS

Abstract

Palestine has always been a focus of Muslim geography due to Israeli occupation and the struggle for independence. The years 1993 to 2000 have been named as the peace process in the long history of the Palestinian people's struggle against Israel. In the meantime, a second intifada was formed due to the ignorance of the Israeli government. Turkey, like other countries, followed developments in the Middle East closely, spared no effort to advance the peace process, and covered Palestinian news in the media, as in the first intifada during the second intifada. The media, as the link between politicians and the people, plays a major role in instilling their ideology in the audience. Meanwhile, despite the claims of neutrality, the press, according to an ideology, we see their special policy in producing news. In this study, using the method of critical analysis, the discourse of the editorials of the three newspapers Hürriyet, Cumhuriyet, and Yeni Şafak about the second intifada has been analyzed. The discourse analysis of these media outlets reflects an infra-structural approach to the Second Intifada in Hürriyet, Cumhuriyet, and Yeni Şafak, and an extra-structural view of Israel and Palestine. In examining the mentioned newspapers about the second intifada, we see their different approaches in supporting the parties involved.

Keywords: Palestine, Israel, The Second Intifada, The Press in Turkey, Newspapers.

مقدمه

حضور اماکنی مانند بیت المقدس و غیره در فلسطین که مورد احترام پیروان ادیان آسمانی؛ یهودیت، مسیحیت و اسلام قرار دارد و همچنین وجود تمدن تاریخی، جایگاه ویژه‌ای به این سرزمین داده است. از طرف دیگر، موقعیت ژئوپلیتیکی فلسطین نیز باعث شده است تا از نظر سیاسی و فرهنگی مورد توجه باشد. «ریشه‌های بروز مناقشه عرب‌ها-اسرائیل و تشکیل دولت این کشور در فلسطین، در چهار هزار سال تاریخ یهودیت نهفته است. بدون آشنایی با تاریخ قوم یهود، نمی‌توان درک درستی از اسباب و علل بروز ریشه‌های فعلی مناقشه در خاورمیانه و چگونگی تاسیس کشور اسرائیل داشت»¹. بعد از اشغال فلسطین و تشکیل دولت اسرائیل، ادامه شهرک‌سازی در سرزمین‌های اشغالی باعث شده است که این منطقه مرکز درگیری بین طرفین باشد. فلسطین به دلیل اشغال و مبارزه برای آزادی همیشه یکی از مسائل مورد توجه جغرافیای مسلمانان بوده است. در تاریخ طولانی درگیری فلسطین و اسرائیل، سالهای 1993 تا 2000 به

¹ صادق زیبا کلام؛ تولد اسرائیل، انتشارات روزنه، 1392، تهران، ص 35

عنوان روند صلح نامگذاری شده است. در این بازه زمانی، به دلیل برخی تصمیمات و سیاست‌های اسرائیل، انتفاضه دوم شکل گرفت. ماجرا از این قرار بود که آرل شارون رهبر حزب لیکود در سپتامبر 2000 با همراهی شمار زیادی از نیروهای امنیتی، وارد حرم الشریف (مسجد الاقصی) شد. اظهار نظر وی درباره آینده بیت المقدس باعث ایجاد تنش جدیدی نه تنها در فلسطین، بلکه کل منطقه شد. این اظهارات، سرآغاز انتفاضه دوم (انتفاضه الاقصی) بود و به مدت پنج سال در سرزمین فلسطین ادامه یافت. خیزش‌های آغازین در کرانه باختری و نوار غزه، به زودی از سرزمین‌های فلسطین به مناطق تحت سیطره اسرائیل گسترش پیدا کرد. از انتفاضه اول و دوم در تاریخ مبارزات فلسطینیان به عنوان نماد مقاومت مردمی برای هستی کشورشان در تاریخ ثبت شده است.

نفوذ رسانه‌ها در اکثر جوامع افزایش چشم‌گیری یافته است؛ کشورهای دارای توان بالا در تاسیس و فعالیت رسانه، علاوه بر پوشش خبری تحولات جهان، توان تاثیرگذاری بر افکار عمومی را نیز دارند. استراتژی و سیاست‌های سازمانی رسانه‌ها در چگونگی تولید خبر و رساندن آن به مخاطب، مطابق با سیاست‌های پخش آنها شکل می‌گیرد. رسانه‌ها با توجه به وابستگی‌های سیاسی و اقتصادی خود رخدادهای را طوری گزارش می‌کنند که بر مخاطب تاثیرگذار باشد.

در این مقاله، با انتخاب موردی سه روزنامه حریت، جمهوریت و ینی شفق و با توجه به اینکه هر کدام از این سه رسانه، نماینده جریان‌های سیاسی خاص در ترکیه هستند، به تجزیه و تحلیل چگونگی تولید خبر در حادثه انتفاضه دوم و پخش آن برای مخاطبان پرداخته شده است. حریت از لحاظ ایدئولوژی، لائیک، غربگرا و دارای سیاست نوشتاری پارادوکسیکال است؛ یعنی گاه ملی‌گرا و برخی مواقع نیز جهان‌گرا یا ترکیبی از این دو نوع گرایش. جمهوریت نیز هم دارای ایدئولوژی لائیک و همچنین ملی‌گراست و خود را وارث و نماینده بنیانگذار جمهوری ترکیه می‌داند. ینی شفق هم رسانه‌ای اسلامگرا، مذهبی و محافظه‌کار است.^۲

در این پژوهش اخبار روزنامه‌های حریت، جمهوریت و ینی شفق مربوط به انتفاضه دوم فلسطین در مورخه 29 سپتامبر و 30 اکتبر 2000 مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. در این مقاله با توجه به استراتژی خاورمیانه‌ای ترکیه و رویکرد سیاستمداران این کشور در قبال مسئله فلسطین و اسرائیل، برای آنالیز اخبار این روزنامه‌ها از روش تحلیل گفتمان انتقادی استفاده شده است. همچنین برای تبیین نوع ایدئولوژی این سه رسانه، روش آنالیز تحلیل گفتمان خبری (ون‌دایک) به کار رفته است. یکی از اهداف این پژوهش، راستی‌آزمایی خبرهای انتفاضه دوم در روزنامه‌های سه جناح مذکور سیاسی در ترکیه است.

واژه «خبر» دارای تعاریف گوناگون بوده و همواره نیز به‌روز شده است. خبر در ابتدا جهت یادگیری و آموزش افراد شکل گرفت و تعریف آن نیز «چیزهایی که اتفاق افتاده است» یا «چیزهایی که خوانندگان می‌خواهند بیاموزند» بوده است، اما در فرایندهای بعدی با توجه به نوع حرفه روزنامه‌نگاری و شرایط روز آن با عنوان «هر چیز متناسب با زمان» و «گزارش یک رویداد» تعریف شده است.^۳ در دوره‌های بعدی مفهوم خبر؛ به عنوان «همه چیزهایی که مردم می‌خواهند بدانند» تعریف شده است.^۴ محتوای گفتمانی متن اخبار نه تنها در طول تولید خبر یا ارائه، بلکه در مرحله پخش و ارائه آن نیز قابل تغییر و ویرایش

² Yusuf Özkır, *Hürriyet Gazetesi 1948-2012: Kurumsal Kimlik, Mülkiyet Sahipliği ve Genel Politikası*, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2017).

³ Yusuf Devran, *Haber Söylem İdeoloji*, (İstanbul: Başlık Yayın Grubu, 2010).

⁴ Atilla Girgin, *Haber Yazmak*, (İstanbul: Der Yayınevi, 2002).

است. با توجه به این تعریف، خبر براساس بار معنایی، به صورت یک داستان ظهور و برای فهم و درک آن در بین مخاطب خبر براساس کلماتی که به آن شکل می دهد، در قالب «گفتمان» به جامعه تزریق می شود.⁵

نگاهی به روابط فلسطین و اسرائیل قبل از انتفاضه اول

سرزمین فلسطین در گذشته بخشی از دولت بزرگ عثمانی بود، ولی با شکست عثمانی ها قیمومیت سرزمین فلسطین توسط جامعه ملل به بریتانیای کبیر واگذار شد و تا 15 مه 1948 ادامه یافت.⁶ «مناقشه عربها-اسرائیل و مسئله فلسطین ادامه نبرد تاریخی اسلام-کفر، یا اسلام-غرب است. قریب به یک قرن پیش، استعمار مولودی را به دنیا می آورد به نام صهیونیزم»⁷. آغاز مناقشه فلسطینیان با اسرائیل به اواخر قرن نوزدهم برمی گردد، اما نقطه عطف آن به جلسه شورای ملی یهودیان در تاریخ 14 آوریل سال 1948 در تل آویو؛ یعنی دقیقاً مصادف با زمان خروج انگلستان از فلسطین مربوط است. در آن جلسه، دولت اسرائیل با صدور منشور استقلال، اعلام موجودیت کرد. پس از اینکه بریتانیا قیمومیت فلسطین را رها کرد، مسئله این کشور شروع شد و در حال حاضر یکی از طولانی ترین مناقشه ها و مهم ترین قضیه جهان اسلام به شمار می رود.⁸

درست یک روز بعد از اعلام استقلال اسرائیل، همه کشورهای عربی بطور مشترک این کشور را مورد حمله نظامی قرار دادند، اما محتمل شکست سختی شدند. از آن تاریخ به بعد، درگیری های نظامی بسیاری بین طرفین، از جمله جنگ 1948 (یک روز پس از تاسیس اسرائیل)، جنگ 1956، جنگ 1967 (جنگ شش روزه) و جنگ یوم کیپور 1973 (موسوم به جنگ رمضان) رخ داده است. اسرائیل بعد از استقرار، شهرک سازی در سرزمین های غصبی فلسطینیان را آغاز کرد و همزمان با اخراج بسیاری از آنها جهت جلوگیری از تاسیس کشور فلسطین، به اجرای سیاست اسکان یهودیان به جای مالکین اصلی پرداخت. مهاجرت یهودیان به خاورمیانه از اروپا و اسکان آنها از اواخر 1890 به بعد، نتیجه مستقیم تاثیر ناسیونالیسم نوین یهودیت تحت عنوان صهیونیزم است.⁹

چندین دهه مناقشه و جنگ عربها-اسرائیل گسل ژئوپولیتیک اصلی در منطقه خاورمیانه به حساب می آید.¹⁰ گفتگوهای مربوط به روند صلح خاورمیانه، قدمتی طولانی دارد و در واکنش به منازعات میان عربها-اسرائیل شکل گرفته اند. در حال حاضر نیز مسئله محوری در این فرآیند حل منازعه میان فلسطین و اسرائیل است.¹¹ پس از جنگ رمضان 1973، تمایل کشورهای عربی برای صلح با اسرائیل افزایش یافت و شاهد امضای چند معاهده و پیمان؛ مانند کمپ دیوید 1 و 2، طرح فهد 1981، طرح فاس 1982، طرح مادرید، پیمان اسلو 1 و 2، پیمان مرینند بین طرفین بودیم. گام هایی نیز برای آشتی و صلح بین فلسطینیان و اسرائیل از طرف قدرت های بزرگ برداشته شده است.¹² از دهه 70 تلاش های موازی

⁵ Hakan Ergül, *Televizyonda Haberin Magazinellesmesi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005).

محمد حسین رضوانی قوام آبادی، از شناسایی دولت فلسطین تا عضویت در دیوان کیفری بین المللی، تهران، 1395، فصلنامه دولت

⁶ پژوهی، ص 1 تا 39

⁷ زیبا کلام، همان منبع، ص 15

حسین جودکی، علی فلاحی، تشریح محور های منازعه بین فلسطین و اسرائیل؛ تهران، مجله بین المللی پژوهش ملل، 1397، ص

⁸ 39

⁹ حسین جودکی، همان

¹⁰ Jason Pack, *The Israel- UAE Deal Won't Bring Peace, But It Will Prolong The War In Libya*, August 21 2020, foreignpolicy.com

¹¹ حسین سلیمی و لیلیا آهار، تاثیر آمریکا بر نقش آفرینی کشورهای مهم اروپایی در خاورمیانه، فصلنامه مطالعات جهان اسلام،

1392، 179 تا 213

¹² عبد الرضا محمودی نوران، علل و عوامل شکست طرح های صلح خاورمیانه، دانشگاه تهران، پایان نامه برای کارشناسی ارشد،

ص 6، 2000

برای برقراری سازش میان عرب‌ها-اسرائیل و فلسطین-اسرائیل از سوی امریکا صورت گرفته و هدف اصلی آنها مشروعیت بخشیدن به رژیم تل‌آویو بوده است. در خلال این سال‌ها برخی کشورها مثل مصر، اردن و اخیراً امارات متحده عربی با دولت اسرائیل توافق‌نامه صلح امضا کرده‌اند.

فرایند انتفاضه اول (روند اسلو)

در تاریخ هشتم دسامبر 1987، بر اثر برخورد یک کامیون اسرائیلی با خودرو حامل کارگران فلسطینی در غزه، چهار تن از آنها کشته و بسیاری دیگر نیز زخمی شدند. این حادثه به تظاهرات گسترده‌ای انجامید، به‌ویژه اینکه شایعه شد این حادثه عمدی بوده و از قبل برنامه‌ریزی شده است.¹³ انتفاضه، اقدامی اعتراضی و مقاومت مردم فلسطین با دست خالی علیه نظامیان اسرائیل بود.¹⁴ از ویژگی‌های نخستین جنبش گسترده در برابر اشغال اسرائیل در فلسطین در روند انتفاضه این بود که زن و مرد و پیر و جوان با پرتاب سنگ به سمت نظامیان بی‌رحم و تا دندان مسلح اسرائیلی شجاعتی زبازند از خود نشان دادند.¹⁵ مخابره این رخدادها توسط رسانه‌ها به سراسر دنیا، باعث افزایش همدردی جامعه بین‌المللی با مردم فلسطین شد. دولت اسرائیل از این کمپین جهانی ترسید و به مقابله با همدردی رسانه‌های بین‌المللی پرداخت.¹⁶ سازمان ملل متحد در جریان انتفاضه اول، بی‌تفاوتی اسرائیل به تصمیمات شورای امنیت را به‌شدت محکوم کرد.¹⁷ دولت اسرائیل از میانجی‌گری مصر برای توقف خشونت و درگیری بین فلسطینیان و نظامیان خود استقبال نکرد. مجمع عمومی سازمان ملل در تاریخ 1989 طبق قطعنامه 42/44 (حق تعیین سرنوشت مردم فلسطین) خواستار برگزاری کنفرانس صلح بین فلسطینیان و دولت اسرائیل شد.¹⁸ انتفاضه اول موجب بازنگری اسرائیل در مواضعش شد. شش ماه بعد از تصمیمات شورای فلسطین، دولت اسرائیل نیز در آوریل 1989 یک برنامه چهارقسمتی برای فرایند سیاسی صلح ارائه کرد و خواستار توافق کمپ دیوید و برقراری صلح با دولت‌های عربی شد.¹⁹ آمریکا با توسل به راه‌حل به اصطلاح دیپلماسی، در مقابل قیام خونین مردم مظلوم فلسطین که باعث وحشت اسرائیلی‌ها شده بود، پیشنهاد برگزاری کنفرانس مادرید را به طرفین داد. کنفرانس مادرید از 30 اکتبر 1991 آغاز و به مدت سه روز ادامه یافت. هدف از این کنفرانس تشویق سایر کشورهای عربی برای پیوستن به امضای پیمان صلح با اسرائیل بود. در همان زمان بعد از سقوط اتحاد جماهیر شوروی در سال 1991 و پایان جنگ سرد باعث ایجاد محیط بین‌المللی جدیدی شد. من جمله آغاز جنگ دوم خلیج فارس با مداخله ایالات متحده در عراق و در مقابل حمایت فلسطینی‌ها از صدام دیگر تحولاتی هستند که تاثیر خود را بر روی فلسطین و انتفاضه اول نمایان کرد. پیمان اسلو، اولین توافق سازمان آزادی‌بخش فلسطین (ساف) و دولت اسرائیل است که در سال 1993 به امضای طرفین رسید. در این قرارداد مقرر شد مسائلی مثل وضعیت بیت‌المقدس، آوارگان فلسطینی، شهرک‌سازی اسرائیل، مسائل امنیتی و تعیین مرزها در آینده مورد حل‌وفصل قرار گیرد. این پیمان بر لزوم تشکیل حکومت خودگردان فلسطین را به‌عنوان یک نهاد اداری موقت تاکید کرد. ساف در مقابل اسرائیل را به‌عنوان نماینده قانونی مردم فلسطین به‌رسمیت شناخت.²⁰ طرف فلسطینی برای دادن امتیازات بسیار مهمی به دولت اسرائیل

¹³ محمد رضا ملکی؛ اسرائیل و عمل‌گرایی فلسطینی، فصلنامه سیاست خارجی، 1380، ص 1 تا 14

¹⁴ Faruk Sönmezoglu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, (İstanbul: Der Yayınları, 2000).

¹⁵ Bülent Aras, *Filistin- İsrail Barış Sürecinde Türkiye*, (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1997).

¹⁶ محمد رضا ملکی، همان منبع

¹⁷ M. Lufullah Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1991).

¹⁸ *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996).

¹⁹ محمد رضا ملکی، همان منبع

²⁰ محمد حسین رمضانی قوام آبادی، همان منبع

تحت فشار بود. بطوریکه رهبران احزاب رادیکال اسرائیل مثل لیکود و کارگر نیز جانبداری پیمان اسلو از اسرائیل در مقابل فلسطینیان را تکذیب نکردند.²¹ ادوارد سعید نویسنده و اندیشمند مشهور فلسطینی- امریکایی در این زمینه می‌گوید: «نیازی به خوش‌بینی نیست، چون رهبران فلسطینی را وادار به پذیرش شروط اسرائیل کردند. در مقابل عقب‌نشینی بخش کوچکی از نیروهای اسرائیل، شاهد ادامه شهرک‌سازی، حاکمیت تل‌آویو بر بیت‌المقدس، حق کنترل امنیت و ورود و خروج مرزها توسط این کشور هستیم. آمریکا و اسرائیل به مردم القا کردند که به دنبال دستیابی به صلح هستند، ولی اکنون ما شاهد فریب آنها هستیم.²² پس از قتل اسحاق رابین، رهبر حزب کارگران اسرائیل که با شعار «صلح برای سرزمین» نقش موثری در روند اسلو ایفا کرده بود، وزیر امور خارجه وقت؛ یعنی شیمون پرز، نخست‌وزیر شد و مذاکرات صلح را ادامه داد.

با پیروزی بنیامین نتانیاهاو در انتخابات سال 1996، حزب لیکود با طرح گفتمان «صلح ایمن»، پس از کسب قدرت برای جلب رضایت اسرائیلی‌ها شهرک‌سازی در سرزمین‌های اشغالی را آغاز کرد. در ژوئیه 1999 پس از به قدرت رسیدن ایهود باراک، ژنرال بازنشسته در اسرائیل مذاکرات مذکور که همزمان با پایان دوره ریاست‌جمهوری بیل کلینتون در امریکا با آخرین دیدار طرفین در «کمپ دیوید» بدون نتیجه مثبتی به اتمام رسید. یکی از مهم‌ترین دلایل انتفاضه فلسطینیان در سپتامبر سال 2000، عدم رضایت از روند مذاکرات و پیمان اسلو بود. انتفاضه اول؛ مشهور به انقلاب سنگ، هرچند برای مردم فلسطینیان ناکام در آزادسازی سرزمین‌های خود، ارمغانی نداشت، اما باعث افزایش شجاعت آنها در برابر نظامیان اسرائیل شد.²³

مردم فلسطین در جریان انتفاضه با توجه به استیصال و ناتوانی نظامیان اسرائیل در سرکوب آن، امنیت داخلی این کشور را با وجود تجربه گسترده اطلاعاتی مورد حمله قرار دادند و باعث ایجاد بحران و ناامنی در داخل مرزهای جغرافیایی اسرائیل شدند. فلسطینیان همچنین با زدن آسیب به بخش‌های اقتصادی و تولیدی اسرائیل، زبان‌های سنگین مادی و بحران اقتصادی به این کشور وارد کردند.²⁴ فرآیند انتفاضه دوم (انتفاضه الاقصی)

ورود تحریک‌آمیز آریل شارون رهبر حزب لیکود به مسجد الاقصی در تاریخ 28 سپتامبر 2000 و ادعای او مبنی بر مشروعیت حقوقی اسرائیل بر این مکان تاریخی، باعث ایجاد موجی از خشم و نفرت در مردم فلسطین و آغاز انتفاضه دوم مشهور به انتفاضه الاقصی شد. شارون علی‌رغم حمایت حدود هزار نظامی مجبور به ترک حرم شریف مسجد الاقصی شد. بر اثر درگیری تظاهرکنندگان خشمگین با نیروهای امنیتی اسرائیل، 7 فلسطینی در آن روز جان باختند و 250 نفر زخمی شدند. دو روز بعد از سخنرانی وی در مسجد الاقصی، ویدیویی توسط یک شبکه فرانسوی پخش شد؛ صحنه قتل پسری 11 ساله (محمد الدرّة) که از ترس تیراندازی نظامیان اسرائیل خود را پشت سر پدرش پنهان کرده بود، باعث خشم و تظاهرات هزاران فلسطینی شد.

دیدگاه‌های مختلفی درباره علل وقوع انتفاضه دوم وجود دارد؛ برخی برآنند که شارون بعد از مشورت با حزب راست‌گرای خود یعنی لیکود، بدون هماهنگی با رقیب خود؛ ایهود باراک وارد مسجد الاقصی شده است

²¹ Fatma T. Yaşar, Sevinç A. Özcan, Zahide T. Kor, *Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin*, (İstanbul: İHH Yayınları, 2010).

²² Edward Said, *Yeni Binyılda Filistin*, (İstanbul: Aram, 2002).

²³ ملکی، همان منبع

²⁴ حشمت الله مشایخی، تأثیر انتفاضه ملت فلسطین بر رژیم صهیونیستی؛ فصلنامه آفاق امنیت، 1389، ص 115 تا 158

تا ضمن تحریک احساسات مردم فلسطین، عرصه را بر او و حزبش تنگ کند و آنها را از اکثریت بیاندازد. از دیدگاه برخی دیگر، یاسر عرفات، رهبر وقت ساف در پی ناکامی در مذاکرات کمپ دیوید به دنبال فرصتی بود تا با راه‌اندازی قیامی جدیدی، دولت اسرائیل را وادار به عقب‌نشینی از مواضع خود، به‌ویژه در مسئله بیت‌المقدس کند.^{۲۵} در هر حال، پیام واقعی ملت فلسطین در انتفاضه دوم، مخالفت با هرگونه ادعا درباره مالکیت حقوقی بیت‌المقدس و همچنین موج جدید مبارزه با اشغال سرزمین‌های‌شان توسط اسرائیل بود. قیام مردم فلسطین در انتفاضه دوم مرحله خونینی را سپری کرد؛ مبارزان فلسطینی موفق شدند با انجام عملیات نظامی و شهادت‌طلبانه علیه نظامیان اسرائیلی توازن وحشت را برقرار سازند. ملت فلسطین در انتفاضه اول و دوم به جهانیان اعلام کردند که حتی اگر به قیمت جان‌شان هم تمام شود، حاضر به تسلیم در مقابل اشغال سرزمین‌های خود توسط اسرائیل نیستند.

اجلاس «شرم‌الشیخ» به ابتکار قاهره و با محوریت آتش‌بس میان ملت فلسطین و اسرائیل در حضور بیل کلینتون، یاسر عرفات، ایهود باراک، ملک عبدالله پادشاه سابق عربستان سعودی، حسنی مبارک رئیس‌جمهور اسبق مصر و خاویر سولانا، مسئول وقت سیاست خارجی و امنیتی اتحادیه اروپا برگزار شد. علی‌رغم اختلافات مقامات اسرائیل با نمایندگان فلسطین، طرفین سرانجام پس از دو روز به توافق رسیدند.^{۲۶} به گزارش بانک مرکزی اسرائیل، انتفاضه دوم 7 الی 8.5 میلیارد دلار؛ یعنی هشت درصد تولید ناخالص ملی به این کشور خسارت وارد کرد.^{۲۷}

تجزیه و تحلیل خبرهای روزنامه جمهوریّت در جریان انتفاضه

در این بخش از مقاله، اخبار و سرمقاله‌های مربوط به وقایع انتفاضه دوم در سه روزنامه جمهوریّت، حریت و ینی‌شفق ترکیه با روش تحلیل گفتمان انتقادی، بررسی شده است. جمهوریّت در تاریخ 30 سپتامبر در بخش اخبار بین‌المللی با تیتر «صلح در خاورمیانه به بن‌بست رسید» به وقایع انتفاضه دوم پرداخته است. این روزنامه همچنین خبری درباره مرگ یک سرباز اسرائیلی و پنج فلسطینی در قدس شریف کار کرده است. در گزارشی دیگر به مصدومیت بیش از سی نظامی اسرائیلی پرداخته شده که براساس تصویری از «رویترز» بر اثر پرتاب سنگ توسط معترضان فلسطینی رخ داده است.^{۲۸}

جمهوریّت در خبر مشابه دیگری در تاریخ 2 اکتبر با عنوان «خاورمیانه، دریاچه پر خون» هماهنگی بین تصویر و تیتر را تکرار کرده است. این گزارشی مربوط به چهارمین روز انتفاضه دوم است. در خبر دیگری از این روزنامه، خشونت سربازان اسرائیلی علیه مردم فلسطین را همراه با تصویر و تیتر «بر اثر درگیری بین اسرائیل و فلسطینیان دست کم 30 نفر از طرفین جان باختند»، گزارش شده است.^{۲۹} خبر قتل فلسطینیان حاوی تصویری از پرتاب سنگ توسط آنهاست. از این رو، متن خبر با تصویر با یکدیگر همخوانی ندارند. روزنامه جمهوریّت، اخبار منطقه، از جمله فلسطین را بر اساس سیاست و استراتژی مدیران خود به مخاطب ارائه می‌کند. برای نمونه، بیانیه صدام حسین با عنوان «به ما زمین بدهید، اسرائیل را نابود خواهیم کرد» نیز منتشر کرده است. روزنامه جمهوریّت در تاریخ 10 اکتبر طی مطلبی، دلیل افزایش تنش را خشونت سربازان اسرائیلی علیه مردم فلسطینی دانسته، اما در عین حال از تیتر «افزایش ترافیک دیپلماسی»

²⁵ کتابیون انصاری راد؛ سیر تحول در انتفاضه دوم، فصلنامه سیاست خارجی، 1380، صص 27 تا 53

کتابیون انصاری راد؛ همان منبع²⁶

²⁷ محمد رضا طیرانی شعر باف و جلال درخشه، فرآیند دولت - ملت سازی در اسرائیل؛ چالشی در مسیر ماندگاری و بقا، 1399، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، صص 1-29

²⁸ Cumhuriyet, "Ortadoğu barışı çıkmaza sürükleniyor", Cumhuriyet Gazetesi, (30 Eylül 2000), 11.

²⁹ Cumhuriyet, "Ortadoğu kan gölüne döndü", Cumhuriyet Gazetesi, (2 Ekim 2000), 11.

استفاده کرده است. در تیتیر دیگری با عنوان «ترس از جنگ» به تمایل کوفی عنان، دبیرکل وقت سازمان ملل برای دیدار و گفتگو با ایهود باراک و یاسر عرفات پرداخته است.^{۳۰}

همچنین در متن گزارش مربوطه به رویکرد ترکیه در قبال انتفاضه دوم، به جنگ و درگیری در منطقه پرداخته شده است. درباره نگرانی ترکیه از جنگ نیز تیتیر «لغزش به سمت درگیری» همراه با خلاصه‌ای از عملکرد این کشور در مناقشات کار شده است. در همین گزارش از بولنت اجوویت، نخست‌وزیر وقت ترکیه نقل می‌شود که این کشور نقش «سوپا اطمینان» بین اسرائیل و فلسطینیان را بازی می‌کند. در ادامه سخن وزیر امور خارجه وقت ترکیه مبنی بر اینکه ما از گسترش شعله درگیری جلوگیری خواهیم کرد، آمده است. مقاله دیگری نیز در تاریخ 10 اکتبر 2000، با عنوان "تلاش دیر هنگام صلح در خاورمیانه" توسط جمهورییت چاپ و طی آن به شهادت بیش از 117 فلسطینی در کمتر از 12 روز، همراه با نقدی بر عملکرد یاسر عرفات پرداخته شده است. استفاده هوشمندانه و ایدئولوژیک از واژه «شهید» توسط این روزنامه در متن گزارش مذکور قابل مشاهده است.

جمهورییت در مقاله تاریخ 11 اکتبر 2000 از کاربرد مکرر واژه «صلح» به مخاطبانش القا می‌کند که اسرائیل صلح طلب است!^{۳۱} این روزنامه همان روز مطلب دیگری با تیتیر «اسرائیل: ایران، پشت پرده خشونت‌هاست» منتشر کرده است. بر اساس روش تحلیل گفتمان خبری، این مدل تیتیر، نشانه حمایت و تایید مطلب مذکور است. در خبر دیگری از جمهورییت با عنوان «ترافیک سنگین دیپلماسی در خاورمیانه» در تاریخ 12 اکتبر، از میانجی‌گری و تماس بسیاری از کشورها برای حل تنش بین اسرائیل و فلسطین اشاره شده است.^{۳۲} نویسنده جمهورییت در مقاله مورخه 13 اکتبر خود با عنوان «اسرائیل، فلسطین را بمباران کرد» و عبارت «قبلا هشدار داده بودیم» و «اخطار» را برجسته و به خواننده القا کرده که مقصر خود فلسطینیان هستند، نه اسرائیل! همچنین در این گزارش از حملات هوایی اسرائیل به مناطقی در رام‌الله و غزه با تیتیرهای فرعی «عملیات محدود، هشدار سمبولیک» یاد شده است. طبق روش تجزیه و تحلیل گفتمان خبری، کاربرد چنین عباراتی برای خنثی سازی متن خبر، از تکنیک‌های خبرنگاری است. در تاریخ 14 اکتبر همان سال، خبری با عنوان «خاورمیانه، باروتی با قابلیت اشتعال» توسط جمهورییت چاپ شده و نویسنده مطلب به جای تشریح متن به توصیف واقعه بسنده کرده است. هرچند که بی‌طرفی بین فلسطینیان و اسرائیلی‌ها را رعایت کرده است.^{۳۳} یا در خبری مشابه در تاریخ 16 اکتبر نیز با عنوان «اوج تنش در خاورمیانه»، نویسنده آن به جای پرداختن به اصل موضوع، سراغ حاشیه رفته است.^{۳۴}

مطلبی با عنوان «مناقشه و درگیری در انتظار ماست» در تاریخ 19 اکتبر 2000 توسط روزنامه جمهورییت منتشر شده است. در این گزارش آمده که اسرائیل به همه خواسته‌ها و اهدافش در شرم‌الشیخ رسیده و بازه زمانی برای آتش بس را نیز اعلام کرده است. در تیتیر فرعی همین خبر نویسنده با استفاده از عبارت «مرگ کلینتون و باراک» کوشیده بی‌طرفی روزنامه را نشان دهد. در ادامه نیز جهت حمایت از رسانه‌های اسرائیلی عبارت «فلسطینیان تروریست» به کار برده است که از لحاظ اصول روزنامه‌نگاری، روشی غیر حرفه‌ای به‌شمار می‌رود.^{۳۵}

³⁰ Cumhuriyet, "Savaş korkusu", *Cumhuriyet Gazetesi*, (10 Ekim 2000), 11.

³¹ Cumhuriyet, "Barış için bir fırsat daha", *Cumhuriyet Gazetesi*, (11 Ekim 2000), 11.

³² Cumhuriyet, "Ortadoğu'da yoğun diplomasi trafiği", *Cumhuriyet Gazetesi*, (12 Ekim 2000), 11.

³³ Cumhuriyet, "Ortadoğu barut fıçısı", *Cumhuriyet Gazetesi*, (14 Ekim 2000), 11.

³⁴ Cumhuriyet, "Ortadoğu'da doruk gerginliği", *Cumhuriyet Gazetesi*, (16 Ekim 2000), 11.

³⁵ Cumhuriyet, "Bizi ateş ve kavga bekliyor", *Cumhuriyet Gazetesi*, (19 Ekim 2000), 11.

روزنامه‌های ترکیه به رویکر دولت جمهوری ترکیه در قبال انتفاضه دوم و مناقشه فلسطین-اسرائیل نیز پرداخته‌اند. در همین راستا، مطالبی پیرامون روابط ترکیه با طرفین، نقش و جایگاه دولت این کشور در درگیری بین اسرائیل و فلسطینیان و غیره را منتشر کرده‌اند. شاهد اخباری درباره میانجی‌گری دولت ترکیه میان طرفین درگیر؛ یعنی نمایندگان فلسطین و دولت ترکیه نیز هستیم؛ به عنوان نمونه، اسماعیل جم، وزیر امور خارجه دولت ائتلافی وقت در ترکیه با دعوت از طرفین مناقشه برای سفر به آنکارا قصد داشت آنها را پای میز گفتگو برای صلح بکشد. اقداماتی نیز به ابتکار شخصی بولنت اجویت، نخست‌وزیر وقت ترکیه صورت گرفت. گزارش‌هایی هم درباره گفتگوی تلفنی احمد نجدت، رئیس‌جمهور پیشین ترکیه با حسنی مبارک، همتای مصری وی برای برقراری آرامش در منطقه چاپ شده است.³⁶

تجزیه و تحلیل مطالب روزنامه «حریت» ترکیه در جریان انتفاضه دوم فلسطین روزنامه «حریت» در مقایسه با جمهوریت و ینی‌شفق، بسیار کمتر به مسئله انتفاضه دوم پرداخته است. حریت در اواخر ماه اکتبر یعنی تقریباً یک ماه بعد از شروع انتفاضه، خبرنگار خود برای تهیه گزارش درباره این رخداد به فلسطین فرستاد.³⁷ درحالی‌که دو روزنامه دیگر به انتشار گزارش روانه درباره روند انتفاضه می‌پرداختند، حریت نه تنها چنین رویکردی را اتخاذ نکرد، بلکه از چاپ اخبار منفی علیه اسرائیل نیز اجتناب می‌ورزید. این روزنامه نخستین خبر درباره انتفاضه الاقصی و مقاومت مردم فلسطین در مقابل اسرائیل را در تاریخ 28 سپتامبر با تیتر منفی «جنگ مذهبی برای بیت‌المقدس» منتشر و در متن آن تصریح کرد: «بر اثر درگیری بین نیروهای اسرائیل و پلیس فلسطین یک پسر بچه 12 ساله کشته شده است»³⁸. اثری از حمله مسلحانه سربازان اسرائیلی به نیروهای مقاومت مردمی فلسطینی در گزارش مذکور وجود ندارد. حریت از کنار خبر قتل «محمد الدرّه» توسط نظامیان اسرائیلی نیز به صورت منفی و با تیتر خنثی و فرعی «یک کودک درگذشت» عبور کرده است. این روزنامه در تاریخ 3 اکتبر 2000 طی یادداشت دیگری با تیتر «یک کودک را نیز کشتند» به جای اشاره به عاملان این جنایت؛ یعنی نظامیان اسرائیل، از اصابت گلوله به او بر اثر درگیری طرفین خبر داده است.³⁹

براساس اسلوب تجزیه و تحلیل خرد (میکرو) متن، دستکاری ساختار جمله و استفاده از کلمات خنثی، باعث کاهش توجه خواننده می‌شود. دخالت مستقیم سردبیر در خبرنگاری را در گزارش تاریخ 4 اکتبر 2000 روزنامه حریت تیتر «63 نفر بر اثر تحریک جان باختند» می‌توان دید. حریت، همزمان با افزایش حملات اسرائیلی‌ها، طی مقاله‌ای با عنوان «نمایشگاه نقاشی معاصر در اسرائیل» به معرفی چهره تفاوتی از این کشور پرداخت. نویسنده آن نیز به نقل نیز از وزیر فرهنگ وقت ترکیه گفته که «دوستی ما با یهودیان تاریخی است»، «ترکیه همیشه به جامعه یهودیان نزدیک بوده است»، و «این رابطه امروز نیز ادامه دارد». هدف از نوشتن گزارش با چنین سبک و سیاقی و تأکید بر صلح‌دوستی اسرائیل، نیاز به تحلیل و تشریح ندارد.⁴⁰

³⁶ Cumhuriyet, "Türkiye: Olaylardan İsrail sorumlu", *Cumhuriyet Gazetesi*, (20 Ekim 2000), 10.

³⁷ Ceylan Özerengin, "Orada, Bir Filistin Var Uzakta", (Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi, Aralık 2000) s. 70-73.

³⁸ Hürriyet, 'Kudüs İçin Din Savaşı', *Hürriyet Gazetesi*, (1 Ekim 2000), 30.

³⁹ Hürriyet, 'Bebegi de öldürdüler', *Hürriyet Gazetesi*, (3 Ekim 2000), 26.

⁴⁰ Hürriyet, 'İsrail'den Çağdaş Resim Sergisi', *Hürriyet Gazetesi*, (Ekim 2000), 27.

روزنامه حریت همچنین طی خبری با تیتیر «مهلت 48 ساعته باراک به عرفات»، ضمن درج نکاتی متناقض در متن آن، خبر ادعا کرده است که فلسطینیان مقبره حضرت یوسف را آتش زده‌اند.⁴¹ هدف از این گزارش، ارائه تصویری منفی از مردم فلسطین با روشی غیرحرفه‌ای و مغایر اصول روزنامه‌نگاری است. در متن مقاله دیگری به تاریخ 9 اکتبر 2000 در روزنامه حریت با عنوان «جنگ قریب‌الوقوع» به اسارت سه سرباز اسرائیلی توسط حزب‌الله و تهدید لبنان و سوریه توسط ارتش اسرائیل اشاره شده و به نقل از رئیس ستاد نیروهای مسلح این کشور آمده است: اگر فلسطینی‌ها بر روی اعصاب ما پا بگذارند، آنها را هدف قرار خواهیم داد.⁴²

در این مدل خبرنگاری، سردبیر ضمن مداخله در متن آن، اصل بی‌طرفی رسانه را نقض می‌کند. به‌عنوان مثال، حریت در تاریخ 13 اکتبر 2000 گزارشی درباره حمله فلسطینیان به سه سرباز اسرائیلی با عنوان «از باند پرواز خارج شد» تهیه کرده است و این تصور را ایجاد می‌کند که مردم فلسطین عامل ایجاد خشونت هستند.⁴³ این روزنامه برای نخستین بار در جریان انتفاضه دوم در تاریخ 14 اکتبر، تیتیر اول خود را همراه با تصویری از یک فلسطینی عصبانی، به تحولات این کشور پرداخت. وی بعد از دستگیری از سوی نیروهای اسرائیل توسط آنها از طبقه دوم به پایین پرت می‌شود و سپس دستان خون‌آلودش را با علامت پیروزی به جمعیت نشان می‌دهد. حریت اما با انتخاب تیتیر «اسرائیل در حال شکار قاتلان فلسطینی است» -براساس اسلوب گفتمان خبری- به حمایت از عامل خشونت پرداخته است.⁴⁴

روزنامه حریت در مطلب دیگری با عنوان «جواب سریع باراک به اجویت» نقش ترکیه در درگیری بین اسرائیل و فلسطینیان را بررسی کرده و در خلال آن، این باور که آنکارا به حمایت از تل‌آویو می‌پردازد را یادآور شده است. همچنین در یادداشت مذکور به نقل از ایهود باراک آمده که که رویکرد افراطی فلسطینی‌ها مانع اصلی برقراری آرامش و صلح است.⁴⁵ مقاله دیگری نیز درباره انتفاضه با عنوان «سزر (رئیس‌جمهور وقت ترکیه): خشونت در اماکن مقدس پذیرفتنی نیست» توسط حریت منتشر شده است. هرچند متن این مقاله دستکاری نشده، اما با ارجاع به تیتیر «رویترز» مبنی بر اینکه «سزر، اسرائیل را محکوم کرد» سعی در جلب توجه به سمت خبر مربوطه شده است.⁴⁶

تجزیه و تحلیل مطالب روزنامه «ینی‌شفق» ترکیه در جریان انتفاضه روزنامه «ینی‌شفق» بلافاصله پس از آغاز انتفاضه دوم؛ یعنی همزمان با ورود تحریک‌آمیز آرین شارون به مسجدالاقصی در تاریخ 28 سپتامبر تا 30 اکتبر سال 2000، روزانه در صفحه اصلی و همچنین بخش بین الملل خود به پوشش این رخداد پرداخت. ینی‌شفق موفق شد در تاریخ 22 اکتبر اکیپ خبری خود را برای تهیه گزارش به محل درگیری بین فلسطینیان و نظامیان اسرائیل اعزام کند. این روزنامه ترک تیتیر «حرم با خون پوشیده شد» را برای گزارش خود پیرامون درگیری‌های مسجدالاقصی منتشر کرد.⁴⁷ ینی‌شفق بدون مداخله سردبیر خود و با رعایت اصول روزنامه‌نگاری بی‌طرفانه و حرفه‌ای، به پوشش وقایع انتفاضه دوم فلسطین پرداخت. این روزنامه در تاریخ یکم اکتبر 2000 طی گزارشی با عنوان «هاتم در

⁴¹ Hürriyet, "Barak'tan Arafat'a 48 saat süre", *Hürriyet Gazetesi*, (5 Ekim 2000), 28.

⁴² Hürriyet, 'Savaşın Eli Kulağında', *Hürriyet Gazetesi*, (9 Ekim 2000), 28.

⁴³ Hürriyet, 'Linçten Sonra', *Hürriyet Gazetesi*, (14 Ekim 2000), 1.

⁴⁴ Hürriyet, 'İsrail, Filistin'de katil avında', *Hürriyet Gazetesi*, (Ekim 2000), 30.

⁴⁵ Hürriyet, 'Barak'tan Ecevit'e acele cevap', *Hürriyet Gazetesi*, (Ekim 2000), 28.

⁴⁶ Hürriyet, 'Sezer: Kutsal yerlerde şiddet Kabul edilemez', *Hürriyet Gazetesi*, (Ekim 2000), 21.

⁴⁷ Yeni Şafak, 'Harem'i Şerif kana bulandı', *Yeni Şafak Gazetesi*, (Eylül 2000), 1

قدس» در صفحه اصلی خود به نقل از احمد نجدت سزر، رئیس‌جمهور وقت ترکیه، جنایت اسرائیل علیه فلسطینیان را محکوم کرد.⁴⁸ در این گزارش به رویکرد ترکیه درقبال انتفاضه دوم نیز اشاراتی شده است. ینی‌شفق سپس با انتشار بیانیه «مجلس ملت کیبر ترکیه» از صفاتی مانند «قصاب فلسطین» برای اسرائیل استفاده کرد. این روزنامه گزارشی با تیتیر فرعی «مصر و ایران: اسرائیل عامل خشونت است» هم منتشر ساخت. مطلبی با عنوان «دومین انتفاضه» در تاریخ 3 اکتبر سال 2000 توسط ینی‌شفق منتشر و طی به حمایت مسیحیان از فلسطینیان در درگیری‌ها اشاره شد.⁴⁹

علاوه بر این، ینی‌شفق طی گزارشی تحت عنوان «اتحادیه اروپا: آریل شارون، فرقه‌گراست» با استناد به سخنان ایهود باراک مبنی بر استفاده از تانک در درگیری با مردم فلسطینیان دولت تل‌آویو را محکوم کرد. مطالب دیگری نیز در روزهای بعد با تیترهایی مانند «قاتل کودکان» و «اسرائیل دوباره انسان کشت» توسط ینی‌شفق منتشر و در آنها از همین روند خبرنگاری استفاده شده است.⁵⁰

سردبیر ینی‌شفق با انتخاب تیترهایی به همراه عبارت «شهید» برای قربانیان حمله اسرائیل به فلسطینیان و «قاتل» برای اسرائیلی‌ها علاوه بر جلب توجه مخاطب بدنبال برانگیختن احساسات مخاطب بوده است. مفاهیمی همچون «اجلاس نومیدکننده» و «نشست دیوانگان» برای توصیف بهبودی روابط فلسطین-اسرائیل در مقالات روزنامه حریت به کار رفته و بر این دیدگاه که تل‌آویو تمایلی برای برقراری آتش‌بس در منطقه ندارد، تاکید شده است. همچنین برای اثبات عدم استقبال اسرائیل از توافق 18 اکتبر، تیتری با عنوان «آتش‌بس اجباری و بدون رضایت مردم حاضر در خیابان» مورد استفاده قرار گرفته است.⁵¹

این روزنامه برای اثبات بی‌اعتمادی فلسطینیان نسبت به نشست شرم‌الشیخ، تیتری با عنوان «حماس: اجلاس کلاهبرداران!» را برگزید و نوشت: طرف فلسطینی نه از محتوای این اجلاس رضایت دارد و نه نسبت به برقراری صلح توسط آن امید. بررسی و آنالیز مطالب ینی‌شفق درباره انتفاضه دوم نشان می‌دهد که زبان خبری این روزنامه بسیار مثبت و به نفع فلسطینی‌هاست. از لحاظ کمی نیز فعالیت ینی‌شفق در زمینه انتفاضه دوم نسبت به جمهوریت و حریت به مراتب گسترده‌تر بوده است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل گفتمان انتقادی، به تجزیه و آنالیز اخبار و سرمقاله‌های مرتبط با انتفاضه دوم در روزنامه‌های جمهوریت، حریت و ینی‌شفق از زمان شروع این رخداد یعنی 28 سپتامبر سال 2000 به مدت یک ماه پرداخته شده است. این سه رسانه طی آن مدت، اخبار مربوط به حملات مداوم ارتش اسرائیل و همچنین مقاومت مردم فلسطین با سنگ و چوب را در صفحه اول و بخش بین‌الملل منتشر یا تحلیل و بررسی می‌کردند. در ادامه با آنالیز مطالب این سه روزنامه، نشان دادیم که سردبیران آنها چگونه اصول خبرنگاری مستقل را رعایت و یا مداخله خود را توجیه کرده‌اند. اکثر سرمقاله‌های روزنامه‌های مذکور و همچنین خبرهای ارائه‌شده در ارتباط با فلسطین از رسانه‌های خارجی نقل شده است.

نتیجه بررسی و آنالیز مطالب این سه روزنامه نشان می‌دهد: 1. ینی‌شفق در آن دوره، نگاه مثبتی به مقاومت مردمی فلسطین در برابر اسرائیلی‌ها داشته است. 2. حریت در تیترهای خود به ارائه تصویری

⁴⁸Yeni Şafak, 'Kudüs'te matem', *Yeni Şafak Gazetesi*, (1 Ekim 2000), 1.

⁴⁹ Yeni Şafak, '2. İntifada başladı', *Yeni Şafak Gazetesi*, (3 Ekim 2000), 11.

⁵⁰ Yeni Şafak, "Oyalama Zirvesi", *Yeni Şafak Gazetesi*, (18 Ekim 2000), 11.

⁵¹ Yeni Şafak, "Zoraki Ateşkes", *Yeni Şafak Gazetesi*, (18 Ekim 2000), 11.

مثبت از اقدامات اسرائیل در زمان انتفاضه مردم فلسطین پرداخته است. 3. جمهوریت، رویکردی دوگانه و پارادوکسیکال در قبال رخداد مذکور انتخاب کرده و همزمان بدون جانبداری از طرفین درگیر کوشیده است منافع ملی ترکیه را در نظر بگیرد. روزنامه های مورد بحث با توجه به فاکتورهایی؛ مانند ایدئولوژی مالکان و مدیران، سلیقه مخاطبان و گرایش حامیان سیاسی و اقتصادی خود، گفتمانی ویژه را برای پوشش انتفاضه دوم و مناقشه اسرائیل-فلسطین برگزیدند. حریت در اکثر سرمقاله ها با مطلق اندیشی تام به بیان دیدگاه ها و عقاید ایدئولوژیک خود پرداخته و جانب اسرائیل را گرفته است. ینی شفق در سرمقاله ها ضمن رعایت بی طرفی، با دیدی مثبتی به مقاومت مردم فلسطین نگریسته است. همچنین به طور قاطع می توان گفت که ینی شفق نسبت به دو روزنامه دیگر، تیترا و گزارش های مفصل تری درباره انتفاضه دوم مردم فلسطین منتشر کرده است.

KAYNAKÇA

- Aras, Bülent. *Filistin- İsrail Barış Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1997.
- Cudeki, Huseyin., Fellah, Ali. *Teshriye Meverhaye Munazehe Beyne Filistin ve İsrail, Mecelleye Beynümileliye Pejoeshe Milel*, Tahran, 2018.
- Cumhuriyet. 'Barış için bir fırsat daha', *Cumhuriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Cumhuriyet. 'Bizi ateş ve kavga bekliyor', *Cumhuriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Cumhuriyet. 'Ortadoğu barışı çıkmaza sürükleniyor', Eylül, 2000.
- Cumhuriyet. 'Ortadoğu barut fiçisi', Ekim, 2000.
- Cumhuriyet. 'Ortadoğu kan gölüne döndü', *Cumhuriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Cumhuriyet. 'Ortadoğu'da doruk gerginliği', *Cumhuriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Cumhuriyet. 'Ortadoğu'da yoğun diplomasi trafiği', *Cumhuriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Cumhuriyet 'Savaş Korkusu', *Cumhuriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Cumhuriyet. 'Türkiye: Olaylardan İsrail sorumlu', *Cumhuriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Devran, Yusuf. *Haber Söylem İdeoloji*, İstanbul: Başlık Yayın Grubu, 2010.
- Ensarırad, Ketayun., *Seyre Tehevul Der İntifazaye Dovvom, Fesnameye Siyasete Kharici*, Tahran, 2001.
- Ergül, Hakan. *Televizyonda Haberin Magazinellesmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- Girgin, Atilla. *Haber Yazmak*, İstanbul: Der Yayınevi, 2002.
- Hürriyet. 'Barak'tan Ecevit'e acele cevap', *Hürriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Hürriyet. 'Bebek de öldürdüler', *Hürriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Hürriyet. 'İsrail'den Çağdaş Resim Sergisi', *Hürriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Hürriyet. 'Kudüs İçin Din Savaşı', *Hürriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Hürriyet. 'Linçten Sonra', *Hürriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Hürriyet. 'Savaşın Eli Kulağında', *Hürriyet*, Ekim, 2000.
- Hürriyet. 'İsrail, Filistin'de katil avında', *Hürriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Hürriyet. 'Sezer: Kutsal yerlerde şiddet kabul edilemez', *Hürriyet Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Karaman, M. Lutfullah. *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1991.
- Mahmudiyenuran, Abdulrıza., *Elle ve Evamile Shekesde Terhaye Solhe Khavermiyane, Daneshgahe Tahran, Payannemeye Fogelisans*, Tahran, 2011.
- Meliki, Muhammed Rıza., *İsrail ve Emelgerayiye Filistini, Fesnameye Siyaset Kharici*, Tahran, 2001.
- Meshayikhi, H., *Tesire İntifazeye Millete Filistin Ber Rejime Seyyonisti, Fesnameye Afage Emniyet*, Tahran, 2010.
- Özerengin, Ceylan. 'Orada, Bir Filistin Var Uzakta.', *Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*, Aralık, 2000, 70-73.
- Özkır, Yusuf. *Hürriyet Gazetesi 1948-2012: Kurumsal Kimlik, Mülkiyet Sahipliği ve Genel Politikası, Çizgi Kitabevi Yayınları*, Konya, 2017.
- Pack, Jason. *The Israel- UAE Deal Won't Bring Peace, But It Will Prolong The War In Libya*, August 21, foreignpolicy.com, 2020.
- Ramazani Gevamabadi, Muhammed. Huseyin., *Ez Shenasiyeye Dovlete Filistin Ta Huzviyet Der Divane Keyferiye Beynümileli, Fesnameye Devlet Pejoyi*, Tahran, 2015.
- Yeni Şafak. '2. İntifada başladı', *Yeni Şafak Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Yeni Şafak. 'Bebek Katilleri', *Yeni Şafak Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Yeni Şafak. 'Harem'i Şerif kana bulandı', *Yeni Şafak Gazetesi*, Eylül, 2000.
- Yeni Şafak. 'Kudüs'te matem', *Yeni Şafak Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Yeni Şafak. 'Oyalama Zirvesi', *Yeni Şafak Gazetesi*, Ekim, 2000.

- Yeni Şafak. 'Zoraki ateşkes', *Yeni Şafak Gazetesi*, Ekim, 2000.
- Said, Edward. *Yeni Binyılda Filistin*, İstanbul: Aram, 2002.
- Selimi, Huseyin., Ahar Leyla., Tesire Amrika Ber Nekhshaferiniye Keshverhaye Muhimme Avrupai Der Khavermiyane, Feslnameye Cehane İslam, Tahran, 2013.
- Sönmezoğlu, Faruk. *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- TDV. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996.
- Yaşar, Fatma.T., Özcan, Sevinç.A. ve Kor, Zahide.T. *Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin*, İstanbul: İHH Yayınları, 2010.
- Tehrani Shirbaf Muhammed Rıza., Derekhshe, Celal. Ferayende Devlet-Millet Sazi Der İsrail; Chaleshe Der Mesire Mandegari ve Bega, Feslnameye Pejoeshaye Siyasiye Cehane İslami, Tahran, 2020.
- Zibakelam, Sadık. Tevellude İsrail, Tahran: İntisharate Rozene, 2013.